

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

Кафедра філософії, політології та психології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

Харченко Ю.В.

« 27 » *серпня* 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Філософія

для студентів першого бакалаврського рівня вищої освіти

спеціальність: всі спеціальності

форма навчання: денна та заочна

2021 – 2022 навчальний рік

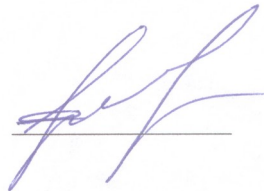
Робоча програма «Філософія» для студентів всіх спеціальностей першого бакалаврського рівня вищої освіти

Розробник: Сичик К.Б. – кандидат політичних наук, старший викладач кафедри філософії, політології та психології

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри кафедри філософії, політології та психології Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка

Протокол від “27” серпня 2021 року № 1

Завідувач кафедри філософії, політології та психології

(проф. Харченко Ю.В.)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Спеціальність: для студентів денної та заочної форми навчання першого бакалаврського рівня вищої освіти всіх спеціальностей	Нормативна	
Загальна кількість годин – 90		Рік підготовки	
		2-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 години на тиждень		Семестр	
		4-й	
		Лекції	
	20 год.		
	Практичні, семінарські		
	14 год.		
	Самостійна робота		
	56 год.		
	Вид контролю: Екзамен		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу «Філософія» – світоглядно-методологічна підготовка студентської молоді, що сьогодні є неможливою без філософії як теоретичної основи духовної культури.

Завданням курсу «Філософія» є освоєння історико-філософських знань та сучасних глобальних проблем людства, а також формування та розвиток високоморальних ціннісних орієнтирів сучасної молоді людини в сучасному життєвому просторі.

У результаті вивчення дисципліни «Філософія» у студента мають бути сформовані такі **компетентності:**

Інтегральні:

- усвідомлення соціальних процесів в житті людини, що зумовили виникнення наукового типу світогляду;
- осягнення широкої палітри поглядів, ідей, закономірностей філософської рефлексії наукової діяльності;
- ознайомлення з досягненнями світової та вітчизняної наукової думки через призму аналізу основних типів наукової раціональності;
- вміння використовувати навички компаративістського методу дослідження наукових ідей та текстів;
- критичне осмислення подій та явищ наукового життя, використання філософської рефлексії для формування власної наукової світоглядної парадигми;
- використання філософської методології в оформленні матеріалу власного наукового дослідження.

Загальні:

- осмислення загальних основ філософії науки;
- розуміння основ наукової культури, специфіки наукової діяльності вченого-дослідника;
- розуміння сутності основних категорій філософії науки, застосування принципів філософії науки у діяльності науковців;
- виявлення філософської методології власного наукового дослідження;
- усвідомлення основних вимог до становлення наукової парадигми дослідника;
- формування дослідницького поля, заснованого на сучасній науковій парадигмі у власній науковій діяльності;
- вміння застосовувати набуті теоретичні знання, вміння та навички щодо різних аспектів наукової діяльності;
- формувати критичне наукове мислення.

3. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ФІЛОСОФІЇ.

- Тема 1. Філософське знання та його специфіка.
 Тема 2. Філософська мудрість Стародавнього Сходу.
 Тема 3. Філософія Античності.
 Тема 4. Філософська думка Середньовіччя та епохи Відродження.
 Тема 5. Філософія Нового Часу та Просвітництва.
 Тема 6. Німецька класична філософія.
 Тема 7. Сучасна західна філософія.

Розділ 2. СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ. ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ.

- Тема 8. Філософія свідомості.
 Тема 9. Соціальна філософія та філософія історії.
 Тема 10. Філософська антропологія.

Розділ 3. ФІЛОСОФІЯ НАУКИ.

- Тема 11. Єдність світу та багатоманітність реальності.
 Тема 12. Матерія і дух. Природа.
 Тема 13. Універсальні зв'язки буття. Діалектичне світорозуміння.
 Тема 14. Основні проблеми гносеології.
 Тема 15. Філософія науки.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7
Розділ 1. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ФІЛОСОФІЇ						

Тема 1. Філософське знання та його специфіка.	6	2			4
Тема 2. Філософська мудрість Стародавнього Сходу.	6	2	2		2
Тема 3. Філософія Античності.	6	2	2		2
Тема 4. Філософська думка Середньовіччя та Відродження.	6	2	2		2
Тема 5. Філософія Нового Часу та Просвітництва.	6	2	2		2
Тема 6. Німецька класична філософія.	6		2		4
Тема 7. Сучасна західна філософія.	6		2		4
Розділ 2. СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ. ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ.					
Тема 8. Філософія свідомості.	6	2			4
Тема 9. Соціальна філософія та філософія історії.	6	2			4
Тема 10. Філософська антропологія.	6	2			4
Розділ 3. ФІЛОСОФІЯ НАУКИ.					
Тема 11. Єдність світу та багатоманітність реальності.	6				6
Тема 12. Матерія і дух. Природа.	6	2			4
Тема 13. Універсальні зв'язки буття. Діалектичне світорозуміння.	6				6
Тема 14. Основні проблеми гносеології.	6		2		4
Тема 15. Філософія науки.	6	2			4
Усього годин	90	20	14		56

4. Теми семінарських (практичних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філософська мудрість Стародавнього Сходу 1. Філософія Давньої Індії: а) Ведичні джерела давньоіндійської філософії; б) Філософські вчення джайнізму і буддизму; в) Релігійно-філософські системи індуїзму. 2. Філософія Давнього Китаю: а) Філософія даосизму; б) Конфуціанство; в) Моїзм і легізм	2
2	Філософія Античності 1. Філософія софістів (Протагор, Горгій, Продік, Сократ). 2. Філософські ідеї Платона, Арістотеля. Платонізм та арістотелізм як антагонізуючі філософські традиції. 3. Філософія раннього еллінізму. 4. Неоплатонізм: Плотін та інші неоплатоніки.	2
3	Філософська думка Середньовіччя та Відродження 1. Особливості та ключові характеристики філософії Середньовіччя. 2. Течії та: а) онтологічні проблеми – патристика (східна – Василь Великий, Григорій Нисський; західна – Аврелій Августин) і	2

	схоластика; б) гносеологічні проблеми – реалізм та номіналізм (Фома Аквінський, Вільям Оккам); в) антропологічні проблеми. 3. Арабська середньовічна філософія. Вплив ісламу на філософські традиції арабських мислителів. 4. Особливості філософії епохи Відродження: антропоцентризм та натурфілософський пантеїзм.	
4	Філософія Нового Часу та Просвітництва 1. Основні риси філософії Нового часу; 2. Емпіризм Ф. Бекона та Дж. Локка; 3. Концепція раціоналізму Р. Декарта, Г.В. Лейбніца, Б.Спінози; 4. Соціальна філософія епохи Просвітництва.	2
5	Німецька класична філософія. 1. Етичні погляди І. Канта; 2. Філософія Й. Фіхте; 3. Філософія Ф.В.І. Шеллінга; 4. Філософія Г.В.Ф. Гегеля; 5. Антропологічний матеріалізм Л.Фейербаха.	2
6	Сучасна західна філософія 1. Філософський ірраціоналізм (А. Шопенгауер) і філософія життя (С. Кьєркегор, Ф. Ніцше, Г. Зіммель, А. Бергсон). 2. Постмодернізм (М. Фуко, Ж. Дерріда, Р. Барт, Ж. Лакан, Ф. Гваттарі, Ж. Дельоз, Ж.Ф. Ліотар). 3. Екзистенціалізм (М. Гайдеггер, К. Ясперс, Ж.П. Сартр, Г. Марсель, А. Камю, Х. Ортега-і-Гассет, Н. Аббаньяно). 4. Філософський психоаналіз (З. Фрейд, К.Г. Юнг, А. Адлер, К. Хорні, Е. Фромм, В. Райх, Г. Маркузе). 5. Філософська антропологія (М. Шелер, Х. Плеснер, А. Гелен).	2
7	Основні проблеми гносеології 1. Класична (кореспондентська) трактовка істини; 2. Некласичні концепції істини: когерентна, прагматична та конвенціональна концепції; 3. Істина та її «антиподи»; 4. Проблема об'єктивності істини. Поняття «знання».	2

5. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Не передбачено	

6. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Філософське знання та його специфіка.	4
2	Філософська мудрість Стародавнього Сходу.	2
3	Філософія Античності.	2
4	Філософська думка Середньовіччя та Відродження.	2
5	Філософія Нового Часу та Просвітництва.	2

6	Німецька класична філософія.	4
7	Сучасна західна філософія.	4
8	Філософія свідомості.	4
9	Соціальна філософія та філософія історії.	4
10	Філософська антропологія.	4
11	Єдність світу та багатоманітність реальності.	6
12	Матерія і дух. Природа.	4
13	Універсальні зв'язки буття. Діалектичне світорозуміння.	6
14	Основні проблеми гносеології.	4
15	Філософія науки.	4

8. Орієнтовні теми есе:

1. Зміст поняття світогляду і його значення в свідомому регулюванні людиною свого життя;
2. Основні складові світогляду як інтелектуальної форми людського самоусвідомлення;
3. Зміст основних особливостей філософського мислення;
4. Релігійно-ідеалістичні та стихійно-матеріалістичні ідеї в Упанішадах;
5. Етико-антропологічна філософія буддизму, її практична спрямованість;
6. Особливості давньокитайської філософії в епоху «класичних книг»;
7. Поєднання науки і містики у філософії Піфагора;
8. Значення атомістичного вчення Демокріта;
9. Особливості філософського методу Сократа;
10. Аврелій Августин та його трактат «Сповідь»;
11. Концепції «справедливої держави» очима утопістів;
12. Проблема поєднання філософії й теології у вченнях арабських мислителів;
13. Основні зміни змістовних акцентів у християнському світобаченні в епоху європейського Відродження;
14. Провідні ідеї ренесансного гуманізму;
15. Вплив північного Відродження на подальший розвиток філософії та релігії;
16. Порівняльний аналіз методологічних ідей Ф.Бекона та Р. Декарта;
17. Порівняльний аналіз пізнавальних ідей Дж. Локка, Т. Гоббса та Д. Юма;
18. Характеристика спрямованості провідних ідей європейських просвітників;
19. Принципові зміни у науковій та філософській картинах світу Нового часу;
20. Зміст і значення «коперниканського перевороту» І. Канта у філософії;
21. Основні аспекти розуміння субстанції Г.Гегелем;
22. Основні риси сучасної некласичної філософської парадигми;
23. Розуміння особливостей людини та її становища у світі представниками філософської антропології;
24. Філософський зміст понять «матерія», «простір», «час», «рух»;
25. Проблеми створення цілісної картини світу;
26. Розуміння суспільно-історичної сутності свідомості;
27. Роль в житті людини свідомого та несвідомого;
28. Емпіричний та теоретичний рівні дослідження. Основні форми чуттєвого досвіду та раціонального мислення, їх взаємозв'язок.

9. Методи навчання

Основні форми навчального процесу при вивченні дисципліни: навчальні заняття, самостійна робота студентів, робота в науковій бібліотеці ЦДПУ імені В. Винниченка та мережі Інтернет, контрольні заходи.

Види навчальної роботи студентів: лекція з використанням структурно-логічних схем, семінарське заняття, консультація, екзамен.

У процесі вивчення дисципліни застосовуються наступні методи навчання:

За типом пізнавальної діяльності:

- пояснювально-ілюстративний;
- репродуктивний;
- проблемного викладу;
- дослідницький.

Відповідно до логіки пізнання:

- аналітичний;
- індуктивний;
- дедуктивний.

За основними етапами процесу:

- формування знань;
- формування умінь і навичок;
- застосування знань;
- узагальнення;
- закріплення;
- перевірка.

За системним підходом:

- стимулювання та мотивація;
- контроль та самоконтроль.

За джерелами знань:

- словесні – розповідь, пояснення, лекція;
- наочні – демонстрація, ілюстрація.

За рівнем самостійної розумової діяльності:

- проблемний;
- частково-пошуковий;
- дослідницький;
- метод проблемного викладання.

10. Методи контролю

Оцінювання якості знань студентів, в умовах організації навчального процесу за кредитно-трансфертною накопичувальною системою здійснюється шляхом поточного, підсумкового (семестрового) контролю за 100-бальною шкалою оцінювання, за шкалою ECTS та національною шкалою оцінювання.

11. Поточний контроль

Поточний контроль – це оцінювання навчальних досягнень студента (рівень теоретичних знань та практичні навички з тем, включених до змістових модулів) під час проведення аудиторних занять, організації самостійної роботи, на консультаціях (під час відпрацювання пропущених занять чи за бажання підвищити попереднє оцінювання) та активності студента на занятті.

Поточний контроль реалізується у формі опитування, виступів на семінарських заняттях, експрес-контролю, контролю засвоєння навчального матеріалу, запланованого на самостійне опрацювання студентом тощо.

Форми участі студентів у навчальному процесі, які підлягають поточному контролю:

- виступ з основного питання;
- усна доповідь;

- доповнення, запитання до того, хто відповідає, рецензія на виступ;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття.
- аналіз джерельної та монографічної літератури;
- письмові завдання (тестові, контрольні, творчі роботи, реферати тощо);
- самостійне опрацювання тем;
- підготовка тез, конспектів навчальних або наукових текстів;
- систематичність роботи на семінарських заняттях, активність під час обговорення питань.

Критеріями оцінки за усну відповідь є:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладання, культура мови;
- емоційність та переконаність;
- використання основної та додаткової літератури;
- аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки;

за виконання письмових завдань:

- повнота розкриття питання;
- цілісність, системність, логічність, уміння формулювати висновки;
- акуратність оформлення письмової роботи.

Вимоги викладача:

- обов'язкове відвідування навчальних занять;
- активність під час семінарських занять;
- самостійно та своєчасно виконувати самостійну роботу та контрольну роботу;
- заняття, що були пропущені, або до яких студент не був підготовлений відпрацювати в дні консультацій викладача.

Неприпустимо:

Порушення академічної доброчесності здобувачами, а саме: академічний плагіат, самоплатіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво.

Дотримання академічної доброчесності здобувачами передбачає: посилання на джерела інформації, у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права.

У разі порушення академічної доброчесності здобувачі вищої освіти несуть відповідальність відповідно до чинного законодавства, зокрема можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, екзамен, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; позбавлення академічної стипендії; відрахування із закладу освіти.

Максимальний бал за виступ з питань певної теми на **семінарському занятті** – **5 балів**:

- **4-5 б.** - здобувач повністю засвоїв теоретичний матеріал, логічно викладає його, пов'язуючи з вивченим раніше, бачить міжпредметні зв'язки, наводить аргументи, робить покликання на потрібну літературу. Обов'язковим є ознайомлення з додатковою літературою, її опрацювання і використання під час розкриття питання. Здобувач робить висновки, висловлює гіпотези, дискутує.

- **2,5-3 б.** - здобувач засвоїв теоретичний матеріал, вільно викладає його, наводить приклади, однак є незначні проблеми з усвідомленням системних зв'язків, коментарем теоретичного матеріалу. Не завжди дотримується логіки викладу, припускається незначних помилок чи неточностей.

- **1,5-2 б.** - здобувач засвоїв матеріал на рівні переказування, відтворює вивчене не завжди логічно, припускається помилок.

- **0,5-1 б.** здобувач невпевнено переказує матеріал, не завжди вправно ілюструючи його, під час відповіді потребує допомоги, допускається помилок.

10 балів ставиться студентові, який старанно працював упродовж занять, виконував вправи, залучався до колективних обговорень тощо.

15 балів здобувач може отримати за підготовку есе з визначених тем за умови демонстрації достатнього рівня опанування основних положень з обраної тематики, знання відповідної літератури, вміння аналізувати матеріал, робити узагальнення та самостійні висновки.

Студент, який не з'являвся на заняття (з поважних причин, підтверджених документально), а отже, не мав **поточних оцінок**, має право повторно пройти поточний контроль під час консультацій. На консультаціях студент може відпрацювати пропущені семінарські заняття, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

12. Підсумковий (семестровий) контроль

З дисципліни «**Філософія**» передбачена така форма семестрового контролю, як **екзамен**, який проводиться наприкінці семестру.

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається як сума балів поточного контролю. Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру.

Усім студентам, які повністю виконали навчальний план і позитивно атестовані з цієї дисципліни (набрали не менше 60 % від 100 балів), сумарний результат семестрового контролю в балах та дворівневою шкалою «зараховано», «не зараховано», за шкалою ECTS заноситься у Відомість обліку успішності, Залікову книжку студента. Заповнена та оформлена відомість обліку успішності повертається у деканат у визначений термін особисто викладачем.

У випадку отримання менше 60 балів (FX,F) за результатами семестрового контролю, студент обов'язково здійснює перескладання для ліквідації академічної заборгованості.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	Самостійна робота студента	Есе	Екзамен	Підсумок
5	5	5	5	5	5	5	10	15	40	100

T1, T2 ... T9 – теми семінарів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	незараховано з можливістю повторного складання
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	
1-34	F	незадовільно з обов'язковим	незараховано з обов'язковим

		повторним вивченням дисципліни	повторним вивченням дисципліни
--	--	--------------------------------------	-----------------------------------

12. Рекомендована література

Основна

1. Андрущенко В. П., Михальченко М. І. Сучасна соціальна філософія : Курс лекцій. 2 вид., випр. й доп. – К. : Генеза, 1996.
2. Андрущенко Віктор Петрович, Волович Володимир Ілліч, Горлач Микола Іванович, Головченко Георгій Тихонович, Губерський Леонід Васильович. Філософія : Підруч. / Микола Іванович Горлач (заг.ред.). – 2.вид., перероб. та доп. - Х. : Консум, 2000.
3. Арутюнов Вячеслав Хуршудович, Демченко Микола Миколайович, Йосипенко Сергій Львович, Кабика І. С., Круш О. О. Філософія : Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / Київський національний економічний ун-т. – К., 1999.
4. Бартун Микола Петрович. Філософія : Курс лекцій / Дніпропетровська академія управління, бізнесу та права. Кафедра соціально- гуманітарних дисциплін. - Д., 1999.
5. Бичко І. В., Бичко А. К., Горак Г. І., Добронравова І. С., Малахов В. А. Філософія : Курс лекцій:Навч. посібник для студ. вузів. - К. : Либідь, 1993.
6. Бойченко Іван Васильович. Філософія історії : Підручник для студ. вищ. навч. закладів. - К. : Знання, 2000.
7. Буданов, В.Г. Сложность и проблема единства знания. Вып. 1: К стратегии познания сложности. [Текст] / Рос. акад. наук, Ин-т философии ; В.Г. Буданов, В.И. Аршинов, В.Е. Лепский, Я.И. Свирский. – М. : ИФ РАН, 2018. – 105 с.
8. Васюков В.Л. Ситуации, события, факты : Формальная феноменология ситуаций / В.Л. Васюков ; Ин-т философии РАН ; НИУ «Высшая школа экономики». – М. : Наука, 2019 – 239 с
9. Васюков В.Л., Киселева М.С., Шульга Е.Н. Теоретические модели коммуникаций и исторические реконструкции /В.Л. Васюков, М.С. Киселева, Е.Н.Шульга; Ин-т философии РАН. – М.: Наука, 2019. – 199 с.
10. Герасимчук Андрій Андрійович, Тимошенко Зоя Іванівна. Філософія: Курс лекцій : Навч. посіб. / Українсько- фінський ін-т менедж. і бізнесу. - К. : Вид-во УФІМБ, 1999.
11. Горак Ганна Іванівна. Філософія : Курс лекцій. - К. : Вілбор, 1997.
12. Горський Вілен Сергійович. Історія української філософії : Курс лекцій:Навч. посібник для студ. вузів. - 3.вид. - К. : Наук. думка, 1997.
13. Губерський Леонід Васильович, Надольний Іван Федотович, Андрущенко Віктор Петрович, Розумний Володимир Павлович, Бойченко І. В. Філософія : Навч. посіб. для студ. і асп. вищ. навч. закл. / Іван Федотович Надольний (ред.). - 2.вид., перероб. і доп. - К. : Вікар, 2001.
14. Діденко Віталій Федорович. Філософія: проблеми, категорії, теорії : Навч. посібник для ліцеїстів, гімназистів, студ. вузів. - К. : Педагогіка, 1996.
15. Заїченко Георгій Антонович, Сагатовський Валерій Миколайович, Кальний Ігор Іванович, Даниленко Володимир Іванович, Гнатенко Петро Іванович Філософія : Підруч. для студ. вузів / Георгій Антонович Заїченко (ред.). - К. : Вища шк., 1995.
16. Зарубіжна філософія ХХ століття. К., 1993.
17. Икбал, Мухаммад. Реконструкция религиозной мысли в исламе / Мухаммад Икбал; пер. с англ., предисл. и коммент. М.Т. Степанянц. – М.: ООО «Садра», 2020. – 224 с.
18. Івакін Олексій Аркадійович. Філософія : Навч.-метод. посібник для учнів юрид. училища / Одеська держ. юридична академія. - О. : АстроПринт, 2000.
19. Князев Володимир Миколайович. Філософія : Короткий курс / Міжрегіональна академія управління персоналом. - 2.вид. - К., 1997.

20. Кондзьолка В. В. Філософія і її історія. - Львів, 1996.
21. Кубаєвський М. К. Філософія : Учбово- метод. посібник для студ. / Тернопільський медичний ін-т ім. І.Я.Горбачевського. - Тернопіль, 1995.
22. Кульчицький О. Основи філософії і філософічних наук. - Мюнхен; Львів, 1995.
23. Куцоконь Микола Павлович. Вступ до філософії : Курс лекцій: Навч. посібник для студентів спец. "Філософія" / Бердянський педагогічний ін-т. - К. : ІСДОУ, 1994.
24. Лукашев А.А. Мир смысла в немногих словах. Философия Махмуда Шабистари в контексте эпохи. – М.: Садра, 2019. – 500 с.
25. Лепский В.Е. Методологический и философский анализ развития проблематики управления. М.: Когито-Центр, 2019. – 340 с.
26. Методология истории: Н.И. Кареев, А.С. Лапло-Данилевский, Д.М. Петрушевский, В.М. Хвостов / Под ред. Т.Г. Щедриной, Б.И. Пружинина. – М.: Политическая энциклопедия, 2019. – 456 с.. (Философия России первой половины XX века).
27. Надольний Іван Федотович, Андрущенко Віктор Петрович, Бойченко Іван Васильович, Розумний Володимир Павлович, Буслинський В. А. Філософія : Навч. посіб. для студ. і аспірантів гуманіт. спец. вищих навч. закладів - К. : Вікар, 1999
28. Неретина С.С., Никольский С.А., Порус В.Н. Философская антропология Андрея Платонова. М.: ИФ РАН, 2019. I
29. Петрушенко Віктор Леонтійович. Філософія : Навч. посіб. для студ. вищ. закл. освіти I-IV рівнів акредитації / В.М. Піча (наук.ред.,унаочнення). - К. : Каравела, 2001.
30. Подольська Єлизавета Ананіївна, Парафійник Надія Іванівна. Філософія : Підручник для студ. фармацевт. вузів і фак. - Х. : Основа, 1997.
31. Причепій Євген Миколайович, Черній Анатолій Михайлович, Гвоздецький Віктор Демидович, Чекаль Леонід Андрійович. Філософія : Навч.посібник для студ. і аспірантів вищ. навч. закладів. - К. : Аграрна наука, 2000
32. Рассел Б. Історія західної філософії. - К., 1995.
33. Смирнов А.В., Солондаев В.К. Процессуальная логика. – М.: Садра, 2019. – 160 с.
34. Смирнов А. В. Всечеловеческое vs. общечеловеческое. М.: ООО «Садра», Издательский Дом ЯСК, 2019. – 216 с.
35. Степанов Віктор Я. Філософія для студентів та аспірантів медичного фаху : Навч. посіб. / Вінницький держ. медичний ун-т ім. М.І.Пирогова. - 3. вид., виправ. і доп. -Вінниця : Тезис, 2001
36. Струк Й. Філософія: Курс лекцій. К., 1995.
37. Степанянц М.Т. Межкультурная философия: истоки, методология, проблематика, перспективы / М.Т. Степанянц ; Ин-т философии РАН. – М.: Наука – Вост. лит., 2020. – 183 с.
38. Татаркевич Владислав. Історія філософії / Андрій Шкраб'юк (пер.з пол.). - Львів : Свічадо, 1997. - Т. 1 : Антична і середньовічна філософія.
39. Татаркевич Владислав. Історія філософії / Олег Гірний (пер.), Януш Саноцький (пер.). - Л. : Свічадо, 1997. -Т. 2 : Філософія Нового Часу до 1830 року.
40. Теслюк Степан Сергійович. Філософія. (Відповіді на питання студентів) / Луцький держ. технічний ун-т. - Луцьк : Надстир'я, 2001.
41. Трубенко Анатолій Іванович. Історико- філософський вступ до курсу "Філософія" : Матеріали до лекцій / Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. - К. : Редакційно-видавничий центр «Київський ун-т», 1998
42. Тягло Олександр Володимирович, Кривуля Олександр Михайлович, Воропай Тетяна Степанівна. Філософія : Навч. посібник для юрид. вузів і ф-тів:У 2 кн. / Університет внутрішніх справ. - Х., 1999.
43. Философия во множественном числе / Сост. и отв. ред. А.В. Смирнов, Ю. В.Синеокая. – М.: Академический проект, 2020. – 529 с.

44. Філософія науки : Конспект лекцій для аспірантів, пошукачів та магістрів / Національний технічний ун-т України "Київський політехнічний ін-т" / Вадим Миколайович Пронський (уклад.), Сергій Миколайович Комунаров (уклад.). - К., 1997.
45. Філософія. Світ людини : Курс лекцій / Інститут філософії НАН України; Антропологічне відділення Українського філософського фонду. - К. : Стило, 1999
46. Філософія : Конспект лекцій / Київський держ. торговельно- економічний ун-т / Олексій Якович Баскаков (уклад.). - К., 1997. Ч. 1., Ч. 2
47. Философия творчества. Ежегодник / РАН. ИФ. Сектор философских проблем творчества. Ред. кол.: Смирнова Н.М. – гл. ред., Бескова И.А., со-редактор, Майданов А.С., Горелов А.А., Моркина Ю.С., Ярославцева Е.И. – М., 2019. – Выпуск 5, 2019: Смысловые измерения социокультурных пространств творчества / Ред.: Смирнова Н.М., Бескова И.А. – М.: ИИнтелЛЛ, 2019. – 264 с.
48. Философские эманации любви / Сост. и отв. ред. Ю.В. Синеокая. - М.: Издательский Дом ЯСК, 2018. – 576 с.
49. Шамилли Г.Б. Философия музыки. Теория и практика искусства maqām / Отв. ред. И. К. Кузнецов. М.: ООО «Садра»: Издательский Дом ЯСК, 2020. – 552 с.
50. Щерба С. П., Тофтул М. Г., Заглада О. А., Хобта І. П., Щедрін В. К. Філософія: Короткий виклад : Навчальний посібник для студ. вузів. - Житомир : Льонок, 2000 - 400 с.
51. Янарас Христос. Нерозривна філософія : Нариси вступу до філософії / Анатолій Чердаклі (пер.), Ніна Клименко (пер.). - К. : Основи, 2000. – 276 с.

Список літературних першоджерел:

1. Аристотель. Политика. Соч. В 4 т. – Т.4. – М.: Мысль, 1983. – С. 375 – 644.
2. Бэкон Ф. Новый Органон. Соч. В 2 т. – Т.2. – М.: Мысль, 1972. – 486 с.
3. Гегель Г.В.Ф. Наука логики // Энцикл. философ. наук. В 3 т. – Т. 3. – М.: Мысль, 1974. – 417 с.
4. Декарт Р. Рассуждение о методе // Избр. произв. В 2 т. – М., 1989. – 656 с.
5. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии. – М.: Наука, 1991. – 572 с.
6. Кант И. Критика чистого разума. Соч. В 6 т. – Т.3. – М.: Мысль, 1964. – 799 с.
7. Кант И. Критика практического разума. Соч. Т.4. – Ч.1. – М.: Мысль, 1964 – 544 с.
8. Камю А. Бунтующий человек. – М.: Политиздат, 1990. – 415 с.
9. Лейбниц Г.В. Монадология. Соч. В 4 т. – Т.1. – М.: Мысль, 1982. – 636 с.
10. Маркс К., Энгельс Ф. Німецька ідеологія // Твори. – М., 1955. – Т.3. – 544 с.
11. Ницше Ф. Так говорил Заратустра. / Пер. Ю.М. Антоновского. – М.: Моск. гос. ун-т, 1990. – 300 с.
12. Поппер К. Р. Открытое общество и его враги. – М.: Феникс, 1992. – 448 с.
13. Рассел Б. Человеческое познание. – К.: Ника-Центр, Вист-С, 1997. – 543 с.
14. Сартр Ж.-П. Экзистенциализм – это гуманизм // Сумерки богов. – М.: Изд-во полит. лит., 1989. – 394 с.
15. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество / Под ред. Т.И. Ойзермана, П.П. Гайденко. – М.: Политиздат, 1992. – 544 с.
16. Тейяр де Шарден П. Феномен человека. – М.: Наука, 1987. – 240 с.
17. Тойнби А. Дж. Постижение истории / Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1995. – 736 с.
18. Фейербах Л. Сущность христианства. // Избр. философ. произв. В 2 т. – Т. 2. – М.: Изд-во полит. лит., 1955. – 942 с.
19. Фрейд З. Будущее одной иллюзии // Сумерки богов. – М.: Изд-во полит. лит., 1989. – 394 с.
20. Фрейд З. Психология бессознательного / Под ред. М.Г. Ярошевского. – М.: Просвещение, 1989. – 440 с.

21. Хайдеггер М. Разговор на проселочной дороге / Под ред. А.Л. Доброхотова. – М.: Высш. шк., 1991. – 192 с.

22. Энгельс Ф. Людвиг Фейербах и конец классической немецкой философии. – М.: Изд-во полит. лит., 1989 – 127 с.

23. Ясперс К. Смысл и назначение истории : П ер. с нем. – М.: Политиздат, 1991. – 527 с.

13. Перелік питань для складання екзамену з філософії:

1. Визначення філософії: історичні форми і сучасність.
2. Філософія в системі культури.
3. Філософія і наука.
4. Місце і значення історії філософії в освоєнні філософського знання.
5. Культурно-історичні передумови виникнення філософії.
6. Західна і східна традиції філософствування.
7. Особливості розвитку і проблематика давньоіндійської філософії.
8. Характерні риси давньокитайської філософії.
9. Основи періодизації західноєвропейської філософії.
10. Основні етапи розвитку давньогрецької філософської думки.
11. Уявлення про сутність і першоначала світу в античній натурфілософії.
12. Підходи до розуміння сутності людини у софістів і Сократа.
13. Загальна характеристика філософії Платона.
14. Загальна характеристика філософії Аристотеля.
15. Етичні уявлення епікурейців і стоїків.
16. Особливості, періоди розвитку та основні проблеми середньовічної філософії.
17. Проблема співвідношення віри й знання у філософії Фоми Аквінського.
18. Антропологічні та натурфілософські ідеї епохи Відродження.
19. Основні філософські проблеми в філософії Нового часу.
20. Проблема методу в в філософії Нового часу.
21. Філософія Р.Декарта.
22. Французьке Просвітництво: основні ідеї та персоналії.
23. Класична німецька філософія: основні ідеї та персоналії.
24. Новизна гносеологічних та етичних уявлень Канта.
25. Своєрідність гегелівської діалектики.
26. Марксистська філософія: вихідні положення й історичні форми.
27. Перехід від класичного до некласичного етапу розвитку західної філософії.
28. Ірраціоналізм ХІХ ст.: ключові філософські ідеї та персоналії.
29. Основні тенденції і напрямки західної філософії ХХ ст.
30. Розвиток уявлення й особливості розуміння буття в історії філософії.
31. Філософський зміст проблеми свідомості.
32. Різноманітність шляхів розуміння свідомості в історії філософії.
33. Свідомість і самосвідомість.
34. Свідоме і несвідоме. Розуміння несвідомого в концепціях Фрейда та Юнга.
35. Основні проблеми теорії пізнання.
36. Визначення знання в філософії.
37. Теорія пізнання, її предмет і метод.
38. Форми чуттєвого й раціонального пізнання.
39. Філософські концепції істини та її критеріїв.
40. Скептицизм як філософська позиція.
41. Поняття про науку. Проблема виникнення науки.
42. Періодизація історії науки: класична, некласична та постнекласична наука.

43. Рівні наукового пізнання: емпіричний і теоретичний.
44. Методологія та основні групи методів наукового пізнання.
45. Проблема, гіпотеза, теорія як основні форми наукового пізнання.
46. Наука як соціокультурний і цивілізаційний феномен.
47. Формування й історичний розвиток проблематики філософії людини.
48. Проблема співвідношення природи й сутності людини в історії філософії.
49. Індивід і соціум. Поняття про особу.